

prof. dr hab. Igor Hałagida
Wydział Historyczny
Uniwersytet Gdański
igor.halagida@ug.edu.pl

Gdańsk, 21 III 2022 r.

**Recenzja dorobku ks. dr. Adama Kubasika
w postępowaniu habilitacyjnym**

W oparciu o decyzję Rady Doskonałości Naukowej Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu przedstawiam recenzję dorobku habilitacyjnego ks. dr. Adama Kubasika. Jako historyk mogę go oceniać jedynie z punktu widzenia swojej dziedziny (tj. jako historyk), nie mam natomiast kompetencji, by zabierać głos w sprawach teologicznych. Oceniając dorobek i osiągnięcia naukowe Habilitanta kierowałem się kryteriami zawartymi w art. 219 (pkt. 1, 2, 3) ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z dnia 20 lipca 2018 r. („Dziennik Ustaw” 2018 r. poz. 1668 ze zm.).

Podstawa mojej oceny były:

- Przedstawione osiągnięcia naukowe – w sumie 22 publikacji (2 monografie oraz 15 artykuły oraz 6 recenzji) – praktycznie wszystkie dotyczące jednego zagadnienia: Kościoła greckokatolickiego w pierwszej połowie XX w.
- Autoreferat Habilitanta.
- Aktywność dydaktyczna i organizacyjna Habilitanta.

I. Informacje ogólne

Ks. dr Adam Kubasik ukończył studia filozoficzno-teologiczne w Wyższym Seminarium Duchownym w Nysie, uzyskując w 1991 r. stopień magistra teologii w Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. W latach 1992–1995 kontynuował studia na wrocławskim PWT, broniąc

pracę magisterską z historii Kościoła. Następnie odbył studia doktoranckie (1995–1997) na PWT we Wrocławiu, uzyskując stopień doktora teologii.

W swym autoreferacie Habilitant nic nie wspomniał o swej pracy – jak rozumiem duszpasterskiej? – w latach 1995–2007. Wiadomo jednak, że w od 2007 r. pracował na misji w Peru, będąc wykładowcą w wyższym Seminarium Duchownym w Iquitos, zaś w 2018 r. w Wyższym Seminarium Duchownym w Huancavelica. Obecnie pełni posługę duszpasterską w Polsce.

W swym dorobku ma on 3 monografie oraz ponad 20 artykułów i recenzji. Przy czym za tzw. książkę habilitacyjną uznać należy ostatnią publikację pt. *Ukraiński prorok. Społeczno-polityczna i religijna działalność biskupa Grzegorza Chomyszyna (1867–1945). Troska o wieczne i doczesne dobro narodu ukraińskiego*.

Z posiadanych przez mnie informacji nie wynika, by Habilitant wcześniej ubiegał się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

II. Ocena osiągnięcia naukowego

Jako swe osiągnięcie naukowe Habilitant przedstawił 2 publikacje zwarte, 15 artykułów naukowych oraz 6 recenzji. Niemal wszystkie artykuły oraz recenzje opublikowane zostały w periodykach teologicznych m.in.: „Saeculum Christianum” (5 tekstów), „Wrocławski Przegląd Teologiczny” (1 tekst), „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” (5 tekstów), „Świdnickie Studia Teologiczne” (1 tekst), „Legnickie Studia Teologiczne” (1 tekst), „Łódzkie Studia Teologiczne” (1 tekst). Jedynie 2 upubliczniono na łamach historycznego periodyku „Nasza Przeszłość”, zaś 1 w pracy zbiorowej. Wszystkie artykuły koncentrują się przede wszystkim wokół problematyki Kościoła greckokatolickiego w XX w. Taka monotematyczność może nie byłaby czymś nagannym (wręcz przeciwnie, mogłaby stanowić pewien atut), gdyby nie to, że tak naprawdę ks. dr Kubasik podchodzi do tej problematyki niezwykle wąsko: niemal wszystkie Jego publikacje dotyczą właściwie tylko dwóch hierarchów tj. metropolity Andrzeja Szeptyckiego oraz bp. Grzegorza Chomyszyna (każdemu z Autor

poświęcił po jednej monografii, 9 tekstów metropolicie Szeptyckiemu, 2 artykuły bp. Chomyszynowi, zaś 2 kolejne obydwu tym postaciom). Właściwie poza naukowymi zainteresowaniami Habilitanta pozostają inne zagadnienia z dziejów Kościoła greckokatolickiego (zarówno hierarchicznego, jak i wspólnoty wiernych) w omawianym okresie, nie mówiąc już o konieczności nieco szerszego spojrzenia: ukazania miejsca grekokatolików w Kościele powszechnym, ich relacji z duchowieństwem i wiernymi rytu rzymskiego, polityki narodowościowej i wyznaniowej przed rokiem 1918, w latach II Rzeczypospolitej oraz w czasie II wojny światowej, przemian społecznych zachodzących w Europie w omawianym okresie itp.

Innym problemem dorobku Habilitanta – który dostrzegam – jest to, że wszystkie swe prace (zarówno monografie, jak i artykuły) opublikował on w języku polskim. I nie chodzi mi nawet tutaj o brak publikacji w języku angielskim. Niezrozumiałe dla mnie jest bowiem, dlaczego osoba pisząca o Kościele greckokatolickim czy o skomplikowanych relacjach polsko-ukraińskich, nie opublikowała ani jednego (!) tekstu właśnie w języku ukraińskim. Równie zadziwiającym jest to, że w przedstawionym do oceny dorobku brak jest jakichkolwiek publikacji w języku hiszpańskim, którym – jak rozumiem – ks. dr Kubasik się posługuje i mógł bez problemu taką publikację przygotować. Wobec powyższego nie pozostaje mi, niestety, stwierdzić nic innego niż to, że dorobek Habilitanta nie jest zbyt rozpoznawalny poza granicami Polski.

Jak wspomniano w centrum zainteresowań Habilitanta są dwie wybitne postaci Kościoła greckokatolickiego – metropolita Andrzej Szeptycki i bp Grzegorz Chomyszyn. Ks. dr Kubasik deklaruje, że chcąc bardziej zrozumieć ich poglądy, wybory życiowe czy głoszone nauki, przeprowadził kwerendy archiwalne oraz zapoznał się z dotychczasową literaturą przedmiotu. Niestety nie mogę się z tym zgodzić. Aby zrozumieć postępowanie wspomnianych hierarchów, należało ukazać ich działanie na szerokim tle dziejów wspólnoty greckokatolickiej w XIX i XX w., zapoznać się z archiwaliami oraz najnowszymi publikacjami podejmującymi te zagadnienia.

Już pobieżny przegląd bibliografii we wspomnianych wyżej monografiach, jak też aparatu naukowego zawartego w przypisach artykułów upoważnia do konstatacji, że Habilitant jednak nie przeprowadził gruntownej kwerendy archiwalnej. Owszem zapoznał się on z wybranymi materiałami (a właściwie pojedynczymi jednostkami czy wręcz dokumentami!) przechowywanymi w Archiwum Akt Nowych w Warszawie oraz w Centralnym Historycznym Archiwum we Lwowie, ale już zupełnie pominął np. Archiwum Państwowe Obwodu Iwanofrankowskiego (gdzie są przechowywane dokumenty greckokatolickiego biskupstwa stanisławowskiego) czy Archiwum Państwowego w Przemyślu (dokumentacja greckokatolickiej diecezji przemyskiej i apostolskiej administracji Łemkowszczyzny). Jeszcze gorzej wygląda sytuacja w przypadku publikacji o charakterze memuarystycznym oraz prasy. W przypadku wspomnień w publikacjach Habilitanta można odnaleźć właściwie tylko memuary Kostia Pankińskiego (z niezrozumiałych przyczyn umieszczone wśród dokumentów), zaś prasa – jakkolwiek: polska lub ukraińska, kościelna czy świecka – nie została w ogóle nawet wspomniana!

Nie lepiej wygląda sytuacja w przypadku literatury przedmiotu. I nie chodzi mi tutaj o, liczone już z pewnością w setkach, mniej lub bardziej obszerne artykuły naukowe w różnych językach traktujące o Kościele greckokatolickim czy wspomnianych wyżej hierarchach, ale podstawowe wręcz monografie. Tylko przykładowo wymienić tu można gruntowne opracowania dotyczące zarówno metropolity Szeptyckiego autorstwa Andrija Krawczuka¹, Liliany Hentosz² czy Magdaleny Nowak³, jak i bp. Cho-

¹ A. Krawchuk, *Christian Social Ethics in Ukraine. The legacy of Andrei Sheptytsky*, Edmonton – Ottawa – Toronto 1997.

² L. Hentosz, *Mytropołył Szeptyćkyj 1923–1939. Wyprobuwanńa idealiw*, Lwiv 2015.

³ M. Nowak, *Dwa światy. Zagadnienie identyfikacji narodowej Andrzeja Szeptyckiego w latach 1865–1914*, Gdańsk 2018.

myszyna, wśród których warto zwrócić uwagę na prace Ołeksandra Jehreszija⁴ (pomijam tu monografię Joanny Karbarz-Wilińskiej⁵, z którą Habilitant prawdopodobnie nie zdołał się zapoznać, gdyż jest ona zbyt „świeża”). W wykazie literatury trudno też doszukać się innych ważnych monografii dotyczących Kościoła greckokatolickiego, np. pracy Bernadetty Wójtowicz-Huber o roli katolickiego duchowieństwa greckokatolickiego w ukraińskim odrodzeniu narodowym⁶, książki Pawła Przybylskiego o znaczeniu duchowieństwa greckokatolickiego w kształtowaniu się ukraińskiej opcji narodowej na Łemkowszczyźnie⁷, studiów monograficznych Ełły Bystryckiej, Liliany Hentosz i Macieja Mroza o kwestii greckokatolickiej w polityce międzynarodowej⁸, unikatowej monografii tego ostatniego o Kościele greckokatolickim w Rosji (oraz roli metropolity Szeptyckiego)⁹, pracy Anny Krochmal o relacjach między katolikami obydwu rytów w diecezji przemyskiej¹⁰, gruntownej analizie stosunku Kościoła greckokatolickiego do ukraińskiego nacjonalizmu¹¹, pracy ks. Augustyna Babjaka o metropolicie Szeptyckim i jego stosunku do odrodzonego państwa polskiego¹² i wielu, wielu innych, nie mówiąc już o licznych drobniejszych publikacjach, by wspomnieć tu tylko artykuły syntetyzujące Stanisława

⁴ O. Jehreszij, *Jepyskop Hryhorij Chomyszyn i pytania ukrajinsko-polskocho porozuminnia (1904–1939)*, Iwano-Frankiwsk 2001; *idem*, *Jepyskop Hryhorij Chomyszyn. Portret rehijno-cerkownoho i hromadsko-politycznoho dijacza*, Iwano-Frankiwsk 2006.

⁵ J. Karbarz-Wilińska, *Dęby i burzany. Ukraińskie organizacje i partie związane z biskupem stanisławowskim Grzegorzem Chomyszynem (1925–1939)*, Gdańsk–Warszawa 2020.

⁶ B. Wójtowicz-Huber, *Ojcowie narodu. Duchowieństwo greckokatolickie w ruchu narodowym Rusinów galicyjskich (1867–1918)*, Warszawa 2008.

⁷ P. Przybylski, *Rola duchowieństwa greckokatolickiego w kształtowaniu się opcji narodowych wśród Łemków w latach 1918–1947*, Toruń 2006.

⁸ E. Bystrycka, *Schidna polityka Watykanu w konteksti widnosyn Swjatocho Prestołu z Rosijeju ta SRSR (1878–1964 rr.)*, Ternopil 2009; L. Hentosz, *Schidniojeweuropejska polityka papy Wenedykta XV ta ukrajinsko-polskyj konflikt u Hałyczyni (1914–1923 rr.)*, Lwów 2006; M. Mróz, *Katolicyzm na pograniczu. Kościół katolicki wobec kwestii ukraińskiej i białoruskiej w Polsce w latach 1918–1925*, Toruń 2003; *idem*, *W kręgu dyplomacji watykańskiej. Rosja, Polska, Ukraina w dyplomacji watykańskiej w latach 1917–1926*, Toruń 2004.

⁹ M. Mróz, *Z dziejów rosyjskiego katolicyzmu. Kościół greckokatolicki w Rosji w latach 1907–2007*, Toruń 2008.

¹⁰ A. Krochmal, *Konflikt czy współpraca? Relacje między duchowieństwem łacińskim i greckokatolickim w diecezji przemyskiej w latach 1918–1939*, Lublin 2001.

¹¹ O. Zajcew, O. Behen, W. Stefaniw, *Nacionalizm i rehija. Hreko-katołycka Cerkwa ta ukrajinskyj nacionalistycznyj ruch u Hałyczyni (1920–1930-ti roky)*, Kujiw 2011.

¹² A. Babjak, *Podwyh mytropyłyta Szepycykoho jak apostolskocho wizytatora dlia ukrajinciw (1920–1923) i joho wzajemyny z urjadom Polzczci*, Trento-Bolcano 2013.

Stępnia¹³, opracowania wspomnianego tu już Ołeha Jehreszija publikowanych samodzielnie lub we współautorstwie¹⁴ czy też niewielkie ale istotne artykuły Tarasa Hładiuka¹⁵.

Powyższe uwagi o poważnych brakach w literaturze można też odnieść do prac nie traktujących bezpośrednio o Kościele greckokatolickim, ale dziejów Ukrainy czy relacji polsko-ukraińskich. Wśród wielu licznych braków uderza zwłaszcza pominięcie ważnych współczesnych publikacji dotyczących ukraińskiego tzw. integralnego nacjonalizmu, co jest o tyle dziwne, że akurat tej kwestii ks. dr Kubasik poświęca stosunkowo dużo uwagi. Owszem Habilitant nie miał raczej szans na skorzystanie z obszernej syntezy czeskiego historyka Davida Svobody¹⁶, ale już nie uwzględnienie (różnych pod względem interpretacji) monografii Franciski Bruder¹⁷, Romana Wysockiego¹⁸ czy Oleksandra Zajcewa¹⁹ trudno ocenić inaczej jak celowe pomijanie wybranych nazwisk (nie mówiąc o drobniejszych pracach wspomnianych autorów). Zamiast tego wśród wykorzysta-

¹³ . Stępień, *Główne nurty życia religijnego społeczności ukraińskiej w Drugiej Rzeczypospolitej*, „Slavia Orientalis” 1990, nr 1/2, s. 113–125; *idem*, *Kościół greckokatolicki w II Rzeczypospolitej*, „Znaki Czasu” 1990, nr 18, s. 126–156; *idem*, *Życie religijne społeczności ukraińskiej w II Rzeczypospolitej [w:] Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*, t. 5, red. S. Stępień, Przemyśl 2000, s. 207–228.

¹⁴ J. Jehreszij, *Superecznosti miż Ukrajnśkym Katołyćkym Sojuzom ta Ukrajnśkoji Katołyćkoju Narodnoju Partijeju u 1930-ch rr.: henezys, zmist, naslidky*, „Hałyczyna” 2006–2007, nr 12/13, s. 118–125; O. Jehreszij, Ł. Buraczok, *Jepyskop Hryhorij Chomyszyn i Osyp Nazaruk: spiwpracia, wzajemnowpływy, idejni rozbiżnosti*, „Wisnyk Prykarpaczkoho Uniwersytetu” 2007, nr 12/13, s. 14–24.

¹⁵ T. Hładiuk, *Stworennia Ukrajnśkoji Katołyćkoji Narodnoji Partiji (Ukrajnśkoji Narodnoji Obnowy). Jiji prohrama ta ideolołhija*, „Naukowi zapysky Nacionalnoho Pedahohicznoho Uniwersytetu im/ Wołodymyra Hnatiuka” (serija istorija) 2009, nr 2, s. 161–165; *idem*, *Orhanizacijno -wydawnycza dijalnist Tymczasowoho Orhanizacijnoho Komitetu Ukrajnśkoji Chrystyjanśkoji Orhanizaciji (UChO) 1925–1928 rr.*, „Naukowi zapysky Nacionalnoho Pedahohicznoho Uniwersytetu im. Wołodymyra Hnatiuka” (serija istorija) 2009, nr 3, s. 94–98.

¹⁶ D. Svoboda, *Jablko z oceli: Zrod, vývoj a činnost ukrajnśkého radikálného nacionalismu v letech 1920–1939*, Praha 2021.

¹⁷ F. Bruder, *„Den ukrainischen Staat erkämpfen oder sterben!“. Die Organisation Ukrainischer Nationalisten (OUN) 1929–1948*, Berlin 2007.

¹⁸ R. Wysocki, *Organizacja Ukraińskich Nacjonalistów w Polsce w latach 1929–1939*, Lublin 2003; *idem*, *W kręgu integralnego nacjonalizmu. Czynny nacjonalizm Dmytro Doncowa na tle myśli nowoczesnych Romana Dmowskiego. Studium porównawcze*, Lublin 2014.

¹⁹ O. Zajcew, *Ukrajnśkuj intehralnyj nacjonalizm 1920–1930. Narysy intelektualnoji istoriji*, Kyjiw 2013; *idem*, *Nacionalist w dobi faszyzmu. Lwiwśkyj period Dmyte Doncowa 1922–1939 roky. Naczerk intelektualnoji biohrafiji*, Kyjiw 2019.

nej literatury w publikacjach ks. dr Kubasika znajdziemy niemal wszystkie publikacje zwarte Edwarda Prusa, z pamfletem *Patriarcha galicyjski* na czele, który ukazał się po raz pierwszy jeszcze w 1984 r. przy niejasnej pomocy Sowietów (w latach osiemdziesiątych wszystkie dokumenty dotyczące Kościoła greckokatolickiego znajdowały się w USRR w zbiorach zastrzeżonych; Prus nigdy w przekonujący sposób nie wyjaśnił, w jaki sposób zdołał się z nimi zapoznać). Książka ta spotkała się zresztą wówczas ze zdecydowaną reakcją czy zdziwieniem nie tylko autorów zachodnich, ale także historyków krajowych²⁰.

Takie podejście Habilitanta do archiwaliów i literatury przedmiotu musiało niestety odbić się na jakości stawianych przez niego tez, opisie wydarzeń oraz wyciąganych wniosków. W świetle publikacji przygotowanych przez ks. dr. Kubasika, założyć chyba można, że przeciwstawia on wspomnianych wyżej hierarchów greckokatolickich tj. metropolitę Szeptyckiego oraz bp. Chomyszyna. Dopuszcza się przy tym licznych uproszczeń. Widać to nawet w jego autoreferacie, gdzie – streszczając swe publikacje – z jednej strony Habilitant pisze, iż metropolita Szeptycki „stał na czele ruchu, którego celem była walka z Polską i Polakami o Galicję Wschodnią” (s. 6.), „Zamiast głosić Ewangelię i prowadzić wiernych do wiecznego zbawienia stał się politycznym działaczem realizującym doczesne cele” (s. 7), „Zamiast dążyć do pojednania polsko-ukraińskiego wspierał ukraińskich nacjonalistów w ich walce z Polakami” (s. 16), z drugiej zaś bp Chomyszyn był tym, który „dążył do zgody między obydwoma narodami” (s. 3), „Odrzucał [...] wszelki nacjonalizm, jako sprzeczny z prawdziwą, świętą i szlachetną miłością do swego narodu” (s. 11), „Podkreślał, że Bramy Nieba zamknęły się przed tymi, którzy nie kochają innych ludzi” (s. 15). Ten *leitmotiv* („zły” Szeptycki – „dobry” Chomyszyn) przewija się właściwie przez cały czas publikacjach Habilitanta.

Niestety jest to bardzo uproszczona wizja, i to zarówno gdy chodzi o zwierzchnika Kościoła greckokatolickiego, jak i gdy mowa o ordynariuszu

²⁰ Zob. np. R. Torzecki, *Z problematyki stosunków polsko-ukraińskich (Andrzej Szeptycki)*, „Dzieje Najnowsze” 1985, nr 2, s. 151–166; W. A. Serczyk, *Na marginesie książki E. Prusa*, „Dzieje Najnowsze” 1986, nr 1, s. 104–119.; A. A. Zięba, *Metropolita Andrzej Szeptycki*, „Kwartalnik Historyczny” 1986, nr 4, s. 885–900.

stanisławowskim. Zresztą kontrowersje istniejące między nimi, wynikające zarówno z dwóch wizji rozwoju Kościoła greckokatolickiego, jak też cech osobistych, wynikających chociażby z pochodzenia czy życiowego doświadczenia nie były aż tak fundamentalne²¹.

Braki w lekturze oraz dobór literatury przedmiotu spowodował, że historyczne tło działalności metropolity Szeptyckiego i bp. Chomyszyna ukazane zostało przez ks. dr. Kubasika w jego publikacjach w sposób niezwykle jednostronny. Tak było chociażby w przypadku opisu polsko-ukraińskiej wojny o Lwów i Galicję Wschodnią, gdzie wspomniano o zabójstwach duchownych łańskich i nie wspominając o represjach – w tym też zabójstwach – duchowieństwa greckokatolickiego. Podobnie jednostronny obraz dostrzeżemy w przypadku opisu sytuacji w II Rzeczypospolitej, gdzie Habilitant skoncentrował się na działalności UW i OUN, nie tylko pomijając takie kwestie, jak np. politykę narodowościową, ale też w bagatelizując najnowsze interpretacje dotyczące chociażby genezy tzw. pacyfikacji 1930 r. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku opisów lat II światowej, gdzie Habilitant stawia albo nieuprawnione stwierdzenia (np. że bp. Josyf Slipyj poparł utworzenie dywizji SS „Galizien”, że metropolita Szeptycki zalecał stawianie kurhanów w 1939 r., że duchowni greckokatoliccy święcili narzędzia zbrodni służące do mordowania Polaków, że z rąk ukraińskich zginęło prawie 150 tys. Polaków itd.). Świadczy to tak naprawdę o powierzchownej znajomości przez Habilitanta ówczesnych realiów historycznych.

III. Ocena aktywności organizacyjnej, dydaktycznej oraz popularyzatorskiej

Z autoreferatu Habilitanta trudno nie można, niestety, dowiedzieć się o jego aktywności dydaktycznej czy organizatorskiej. Przedstawiony

²¹ W tym kontekście nie mogę też zgodzić się z oceną Habilitanta, że krytyka zapisków bp. Chomyszyna *Dwa królestwa*, wydanych w Polsce spowodowana była „z pewnością [...] krytyką ukraińskiego nacjonalizmu i negatywną oceną metropolity Szeptyckiego” (autoreferat, s. 5). Moim zdaniem na taką ocenę wpłynęły dwie kwestie: wywiezienie ważnego dokumentu poza granice Ukrainy (dzięki czemu uniemożliwiono jego krytyczne badanie przez historyków ukraińskich) oraz bezkrytyczne, krytyczne, a miejscami wręcz krzywdzące stwierdzenia zawarte we wstępie do tego wydania.

życiorys zawiera jedynie informacje, że wykladał On – o czym już wspomniano – w seminariach duchownych w Peru oraz wygłaszał „szereg wykładów w parafiach rzymskokatolickich oraz w wielu innych miejscach” (autoreferat, s. 2). Chwali się, że zachęcał wówczas „do zajmowania się nauką”, odbywał „rozmowy z wieloma ludźmi” oraz tłumaczył „dlaczego działalność naukowa jest tak bardzo ważna” (autoreferat, s. 2). Tylko zamiast tego wolałbym – szczerze mówiąc – przeczytać w jakich konferencjach i sympozjach Habilitant brał udział jako aktywny uczestnik (wygłosił referat), jakich spotkań o takim charakterze był inicjatorem lub organizatorem, jakie odbył staże w ośrodkach naukowych, z jakimi środowiskami akademickimi podjął współpracę, czy (a jeżeli tak) to jakie granty pozyskał lub w jakich projektach uczestniczył. Tego, niestety, przedstawiony autoreferat nie zawiera, co każe mi przypuszczać, że ks. dr Kubasik w tych sferach nie posiada żadnych szczególnych osiągnięć.

IV. Konkluzja

Ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* nakłada na recenzenta obowiązek odpowiedzi na pytanie, czy dorobek Habilitanta stanowi „znaczný wkład w rozwój określonej dyscypliny”. Niestety moja odpowiedź na tak postawione pytanie nie może być pozytywna. Ze względu na wąskie ujęcie tematyki Kościoła greckokatolickiego, brak pogłębionych badań archiwalnych, niezajomość literatury przedmiotu i wynikające z tego nieprawdziwe opisy wydarzeń czy nietrafione interpretacje, zmuszony jestem do stwierdzenia, że wniosek ks. dr Adama Kubasika o nadanie mu stopnia naukowego doktora habilitowanego jest przedwczesny.

prof. dr hab. Igor Hałagida